

הלכות הנפה סימן תרעב

קמא

באר הגולה

ג שם פקמא
למרוצא בורא ד קב
במרוצא למרוצא לקא
הו כו פלשע הדיין
ורא"ש שב למרוצא
בורא או נפי
לשעורא ו תוספת
שם בשם קרי
פוח וכן משמע
מדיקרי הורא"ש

*ויבליבד (ד) שימתן בה שמן עד (ב) וכן שתכלה רגל מן השוק: ב ישכה או הזיר ולא הדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק שהוא כמו חצי שעה, שאז העם עוקרים ושבים ואיבא פרסומי נפא, (ה) הלכך צריך לתן בה שמן *כזה (ו) השעור. והאם נתן בה יותר, (ז) יכול (א) לכבותה לאחר שעבר זה הזמן, וכן יכול (ח) להשתמש לאורה לאחר זה הזמן. הנה יש אומרים (ט) שבזמן הזה שמדליק בפנים (י) אינו צריך לזהר להדליק קדם שתכלה רגל מן השוק (י"ב וטור בשם החיטתים), *ומכל מקום טוב לזהר גם בזמן הזה, ומיהו, הגי מלי לבתחלה, אבל אם עבר

באר היטב

(ג) שתכלה, כתב שכנה"ג שפל יחיד דליק אחר תפלת ערבית, ומנר בשמחתיל זמנו לא יאכל ולא ילמד עד שידליק ואם התחיל פוסק, וכיכי בהשבות שבותייעקב ח"ב סימן ט, ע"ש. וכתב הט"א: מי שלא התפלל מערב מערב מדליק קדם, דא"צ זמן כ"כ למחש שמא יאשכח מצורב, וכ"כ הבנה"ג שפסק פן: (ג) לכבותה. והבי"ח כתב שלא לכבותה, ואף אם נקבה מצצמו אסור לתנות מהם אף שדלק וסא מח"ב שנתנה שסמליון קדם שאף להתפלל ערבית לא הפסיד. יש להש

משנה ברורה

שעות זמניות. ויכול (ה) לברך גס-כנס: (ד) שימתן בה שמן עד יכו'. דאם לא ידלק פליגה ליכא פרסומי נפא. ואם לא נתן בה שמן רק פשעור חצי שעה פנהוג בכל יום, יחזר ויתן בה שמן ודליקו, (י) ומכל מקום לא יחזר ויברך: ב (ה) הלכך צריך לתן וכו' כזה וכו'. משמע דאם הדליק זמן-מה אחר שקיעת החמה אין צריך לתן שמן כל-כך רק עד שתכלה רגל מן השוק, אכן כל זה הוא לדין התלמוד שהנה התפר לעוברים ושבים, אבל האידנא דהתפר היא רק לבני-ביתו, לעולם פני שעור הירוצע (פ"ח), ואף מדליק אחר שכלה רגל משוק פני זה השעור (פ"ג): (ו) השעור. ואף בזמננו (ז) צריך לשעור הנה, אבל אם נותן בה שמן הרבה שידליק יותר אין בו שום מצוה, אבל בנרות של שעה (ח) יש הדור מצוה פשהג ארבותי, (ט) ומכל מקום אין לעשותם גדולות יותר מדי. כתב הפיתיוסי בשם ארחות-חיים: מי שברך והדליק נר אחת בלילה שניה, דליק אחר-כך עוד נר אחת ולא יברך. וענין בפרי-מגדים שמצדד, דאפילו לא היה דעתו מתחלה רק על נר אחת ואחר-כך נדמה לו עוד נר, גס-פן לא יברך עוד, פי מדינא אין הייב רק נר אחד, והשאר משום הדרוטה, פ"ל: (ז) יכול לכבותה וכו'. שאינו מקצה השמן רק מה שצריך לשעור חצי שעה למצותו, ועל-פן מהר לכבותה ולהנות ממנו, ומכל מקום הספיקו (י) כמה אחרונים דלכתחלה טוב להתנות, שאינו מקצה השמן אלא לשעור הדלקה, משום דיש מן הפוסקים שסוברים דאם נתן בסתם, הקצה למצותה הפלוטה: (ח) להשתמש לאורה וכו'. ויש מהמירין (ט) שבועוד שהנרות דולקין אין להשתמש לאורן, משום הוראה, (י) שלא ידע לחלק בין תוך זמן שעורו לאחר זה הזמן: (ט) שבזמן הזה שמדליקין בפנים, רוצה לומר, ואם-פן התפר הוא רק לבני-ביתו: (י) אינו צריך. ודליק (י) כשפני תפית מקבצים יחד, ואפילו ללמד אסורא (ד) מששהניע זמניה, וכל-שכן אבילהט ושאר דברים: (י) ואפילו

שערי תשובה

(ג) שתכלה. עה"ש שכתב בשם שמה"ג כי להדליק אחר מערב וכ"כ בשבחי, ואח"כ הביא דברי המג"א ובשם מה"ג, והמשכן בשבחי יראה שדברי תבחי"ט הם מהשכים, ששם הביא דברי המ"א וכתב ע"ז: אכן בשבחי"ג כתב ובתורתו כי תורתו למתני לטולק אחר תפלת ערבית וכן עקר לדינא דנאיא פדיר קודם היכא דקצי למעבר מרנהו פנימי הוסיפיה לשפתי דף כג, ע"ש. ועין לקמן סימן תרפ"ב במג"א [סק"ח] והפ"ח שם י"ג פ"ד אב"ד פ"ד שם וזמן באשלי-אברהם פ"א ב"ש השבחי"ק פ"ה, ועין מה"ב שפ"ה מ"ג ל"ד שישתה למת"ש פ"ה סימן ב, שעד שיהפיל צרכית יעבר זמן הדלקתו שחויא חצי שעה מתיא דגמרא. ע"ש:

באר הלכה

נרות הנפה קדם שחשקע החמה אלא עם שקיעתה, לא מאחרין ולא מקדימין, וכתבו בפ"ש קדם השקיעה וזכרנו שצ"ח בשבת ל"ד של"ה דברים צריך אדם לומר ערב שבת עם השקעה וכו' הדליקו את הנר. הרי דלשון ע"ש הנינו זמן-מה קדם, ואפילו אם יקרה ויתקבצים סוכר ופכנו עם וסיעתו והנינו השקיעה השניה, גס-פן אנו מברחין לומר דזמן של בין השמשות ומצט יתור כעשנה מינוט מקדם, דהוא כסוף-הכל לערך כ"ח מינוט קדם צאת הפוכבים, אינו בכלל זכלבד שלא יקדים, והרא"ה משבת, וכל-שכן לפי מה שברנו לעיל בסימן רטא מנפיה פוסקים דערב"ש סוכר דצריך להדליק נרות בערב-שבת קדם שנקבשה השמש מעינינו [אינו סוכר כרפנו הם דשני שקיעות הן] והוא הנקרא שקיעה, אם כן בוראי לשמדליק אפילו קדם שקיעה גס-פן אינו בכלל שלא יקדים, אף שלא יקדים הרבה קדם שקיעה, דהנה טה שאמרו זכלבד שלא יקדים. היצא מדברינו, דהמחבר שהעמיק פטור 'מסוף שקיעה' וצריך לזה דברי הרמב"ם שלא יקדים, היא צריה עיין גדול, ואגב דאירען בהאי ענינא אכתב מה דקשה לי בדברי הפיתיוסי שכתב: והרי הנמכים קדמי כ"כ פ"ג שכתב: אין מדליקין נרות קדם שחשקע החמה אלא עם שקיעתה, לא מאחרין ולא מקדימין, עד כאן לשוננו וקשה, הלא הרי"ן מקשה על דברי פ"ג משה דקמא לן לענין שבת דאחר שקיעה אסור להדליק ושם נמי פ"ג מ'שחשקע, ועל-פ"ת דכענינו גס-פן אם רצה להדליק מקדם מדליק, ותרץ דבה"ג יסבר כרב יוסף ושם נמי פ"ה אחר שקיעה עין שם. ולפי זה מה יצאה לרמב"ם דפוסק ברבית, כמו שכתב הרב הפג"ד פ"ה ה מהלכות שבת, ועל-פ"ת דאנו צריכין לומר כנו שכתבנו מקדם דעם שקיעתה הנה זמן-מה קדם גס-פן נכלל בי"ע שקיעתה, ודוקיא מה דאיתא בשבת: שלשה דברים צריך לומר ערב שבת עם השקעה וכו' הדליק ואת הנר, ומה שכתב אין מדליקין נרות קדם שחשקע החמה, הנה זמן הרבה קדם: * וכלבד שימתן בה שמן עד שתכלה וכו', לכמה פוסקים הוא פחצי שעה אחר צאת הפוכבים, שהוא בסוף-הכל שעה ז' רב"ע שעה מזמן הדלקה, ואסור להשתמש לאורה כל אותו הזמן (י) ואף שהדליקה בעוד היום גדול, ואם ככה בחל קדם צאת הפוכבים (י) צריך לזהר ולהדליק, אבל לא יברך, דעל-פי הדתק אמרינן דטפולג הטנחה ומעלה כבר התחל המצוה (י) ומ"ג: * כזה השעור, ומי שאין לו שמן בשעור הנה דליק בלא ברכה (י) ומ"ג. ושענה מעודי צבורת גלולים אין לשת, וכל-עיל בסימן קנד במשנה ברורה סעיף-קטן מה"ג: * ומכל מקום

טוב לזהר גם בזמן הזה, שאף-על-פי שמדליקין בפנים, צ"ע שפ"דליקין פסחח הכית והוא פתח יש הפרא לעוברים ושבים [טור]:

שער הציון

(ה) פרי תנ"ש. וענין בברייתו דקמ"ט פ"ג הלכה קהלש-מי-שאומר: (א) אחרונים: (ב) מנר-אברהם ושי"א: (ג) מנר-אברהם: (ד) שלש-מבורים ששכיב המרהכי: (ה) מנר-אברהם בסימן תרעו סעיף-קטן י' ואלה רבה בסימן זה וחי-אדם: (ו) רש"ל, והביאורו הטנר-אברהם ואלה רבה: (ז) ולפי טעם זה אפילו הנה מצד לא מביי דה"ח, וכן אין לטלטל הנרות ממקומן בעוד שדולקים אפילו יותר מחצי שעה (י), מניי הוראים שלא ידעו ויאמרו להשתמש נטלו ושמן: (י) אחרונים: (ד) ובאמת יש להחמיר בעוד חצי שעה קדם, אלא הוא מביי בבני-אדם שמתפללים ערבית בזמנה, ואם-פן חצי שעה קדם בלאו הכי אסור משום קריאת שמע (י) [מחה"ש], ולפי דעת הפרי חדש והג"א דיש להדליק אחר שקיעה, ממילא צריך להחמיר חצי שעה מקדם לכל הדברים הנ"ל, ואפילו אם כבר התפלל מנחה, אכן לענין למיד נראה דאין להחמיר, דיש לטבף אשארי פוסקים הסוברים דזמנה של הדלקה הוא עם סוף שקיעה, פ"ל בריש הסעיף:

תרגום: 1 דקות.

הלכות חנוכה סימן תרעב

ביאורים ומוספים

מעט עוברים ושבים לאחר חצי שעה, דעתו (שם עמ' קסד קסה) שיש ענין להמשיך את ההדלקה ולפרסם את הנס, כמו שמשמע בגמרא (שבת כג, א), וראה בשפת אמת (שם), וכן היה מנהגו (פניני חנוכה הע' קצג, וראה מה שכתבנו להלן סי' יא), וכן דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני חנוכה עמ' שטו-שטז), פסקי הלכות חנוכה מהגרי"א דער פ"א אות ב), וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"א סי' מד, אלא שלא כתב שיש הידור להדליק יותר מחצי שעה), וכתב הגרי"ח קניבסקי (ספר נר חנוכה עמ' טו אות יז) שמנהג החזו"א היה לכבות את הנרות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים, חוץ מבלילה האחרון.

ומי שדיע להדליק בתוך ביתו, ואין צורך לפרסם הנס אלא לבני ביתו, הן הגרי"ש אלישיב (פניני חנוכה עמ' קסג) שלכל הדעות אין חיוב שידלק עד שישנו כל בני הבית, אלא די שידלק חצי שעה, כיון שאין פרסום הנס בבית אלא לאותם אנשים שראו את הנר בתחילת הלילה, מה שאין כן המדליק בחוץ שכל הזמן באים בני אדם שדיין לא ראו את הנר, ומשום כך דעת הריטב"א הנ"ל שצריך להדליק עד שתכלה רגל כלם [וראה בכל בו (סי' מו) בשם הרי"ף שנכון שידלק כל זמן שבני הבית נעורים].

ולענין מקום שהעוברים ושבים אינם אלא נכרים, כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ד סי' קה אות ז) שמסתבר שפרסום הנס לנכרים אינו כלום [וכן הוכיח מהשע"צ להלן (סי' יז)].

מאידך, דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק חנוכה פ"ד אות ג), פניני חנוכה עמ' קסו-קסז) שמשמע מרשיי (שבת כא, ב ד"ה רגלא דתרמודאי) שהתרמודאים שהם נכרים מתעכבים בשוק לאחר שהלכו הקונים הישראלים, ומכך שזמן ההדלקה היא עד שתכלה רגלם, משמע שיש פרסום הנס גם לנכרים [וכל שכן שיש פרסומי ניסא ליהודים שאינם שומרי תורה ומצות ואינם מתעניינים בנרות חנוכה], וכן דעת הגרי"ח קניבסקי (פסקי שמועות חנוכה עמ' צא, גם אני אורך חנוכה אות מח).

17) ואף שבזמן הזה יש מקומות בחוץ לארץ שאין סכנה בהדלקת נר חנוכה בחוץ, דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק חנוכה פ"ב עמ' מ-מב, בביאור שיטות הראשונים (שם) שכיון שבזמן חז"ל היתה סכנה גמורה להדליק נר חנוכה, וגם בזמנינו בחוץ לארץ שדרים בין הנכרים יכול להגיע ליד סכנה כשידליקו בחוץ, די בכך כדי להמשיך את המנהג שהיה בשעת הסכנה ולהדליק בפנים, ודעתו (שם עמ' מז) שמימינו יש מצוה להדליק בחוץ במקום שאין סכנה [ולענין הדלקה בחלוק, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרעא סי' ט"ק לח)]. טעם נוסף ראה בערך השלחן (סי' תרעא סכ"ד).

ובארץ ישראל שלא דרים בין הנכרים ואין חשש סכנה כלל, דעת הגרי"ש אלישיב (שם, קובץ תשובות ח"א סי' טז) שחייבים מעיקר הדין להדליק בחוץ, וכתב הגר"צ פראנק (מקראי קודש חנוכה סי' טז) שכן הוא המנהג בירושלים להדליק נר חנוכה בחוץ בתוך חייבת זכויות כדי שלא תכבוד הרדת, וכמבואר בשאלת יעבי"ץ (ח"א סי' קמט, הובא בשערי תשובה סי' תרעג סי' ח).

מאידך, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' טז) כתב, שלא ראינו לצדיקי הדרך בחוץ לארץ שנהגו להדליק בחוץ אלא בפנים אף כשאין סכנה, וכן בארץ ישראל הרבה נוהגים להדליק בפנים, ובפרט ההולכים בדרכם של תלמידי הבעש"ט ותלמידי תלמידיהם, וסיים שם, שמצינו טעמים מספיקים ונכונים לנהוגים להדליק בפנים, ובשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' פד) כתב ללמד זכות על המנהג להדליק בפנים, על פי תשובות הריב"ש (סי' קיא) שפרסום הנס לרבים מתקיים על ידי ההדלקה שמדליקים בבית הכנסת, ופרסום הנס לעצמו ולבני ביתו מתקיים בהדלקה שבבית.

המשך במילואים עמוד 109

[משנ"ב סי' ג]

הכול לְכַרְךָ גַּם-בְּיָמֶיךָ.⁽¹⁰⁾

10) ולענין ברכת 'שעשה ניסים' על הראיה של נר חנוכה [למי שלא דליק ולא דיליקו בשבילו באותו לילה], כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' פא) שפשוט שאי אפשר לברך עליו מבעוד יום, שהרי ביום אין הנר נראה ואין 'פרסומי ניסא', ועל הדלקה בערב שבת שנעשית מבעוד יום, הסתפק שם אם אפשר לברך ברכת הראיה, ונשאר בצ"ע.

[משנ"ב סי' ד]

יְחֹזֵר וְיִשְׁמַח בָּהּ שָׂמֵן וְיִדְלִיק.⁽¹¹⁾

11) מבואר ברבריו שצריך לכבותו ולחזור ולהדליק [וכן כתב לקמן (סי' תרעה סי' ח) לענין מי שהדליק בזמנו, וכן כתב הפ"ק החיים (סי' יב)], ואם הדליק מפלג המנחה שלא בשעת הדחוק ונתן בו שמן כשיעור, ראה מה שכתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קפח).

[ביה"ל ד"ה ובלבד]

יֵאָסֵר לְהַשְׁמֵשׂ לְאוֹנָה פֶּלֶא אוֹתוֹ הַיָּמִין⁽¹²⁾ וכו', וְאִם פָּקְדָה קָחַל קָיָם צֵאת הַמִּזְבֵּי⁽¹³⁾ וכו', קָבַר הַתַּחַל הַמְצִיחַ.⁽¹⁴⁾

12) ואפילו אם הדליק מפלג המנחה שלא בשעת הדחוק, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קפח) על פי מסכת סופרים (פ"ב הי"ד) שאסור ליהנות ממנו, כיון ששם מצות נר חנוכה עליו.

13) אבל אם בנתה בערב שבת מבעוד יום קודם קבלת שבת, ראה שו"ע לקמן (סי' תרעה סי' ב) ומשנ"ב שם (סי' כו).

14) אבל אם הדליק בזמנו וכבה בתוך חצי שעה, מבואר בשו"ע (שם) שאינו צריך לחזור ולהדליק [וראה במשנ"ב שם (סי' א ר-כה)].

[משנ"ב סי' ה]

יָדָה עַד שֶׁתִּכְלֶה וְגַל מִן הַשּׁוֹקֵם⁽¹⁵⁾ וכו', שֶׁהִיא הַקֶּפֶר לְעוֹבְרִים וְלְשֹׁבִים⁽¹⁶⁾, אָבָל הַאֲדָנָה דְהַקֶּפֶר הוּא יָדָה לְקִנְיַת בֵּיתוֹ⁽¹⁷⁾, לְעוֹלָם בְּעֵי שְׁעוֹר הַיָּדוּעַ⁽¹⁸⁾.

15) והוא כחצי שעה, וכמבואר בשו"ע [וראה בביה"ל ד"ה ובלבד]. ושיעור חצי שעה, דעת הגרי"ח קניבסקי (תורת המועדים סי' יד) שהוא חצי שעה זמנית לפי זמן השעות של לילות חנוכה [וראה מאירי (שבת כא, ב ד"ה אחר שביארנו)].

16) ובמקום שיש עוברים ושבים עד שעה מאוחרת בלילה, דייק הגרי"ז סולאויצ'יק (קונטרס חנוכה ומגילה סי' ה אות ד) מלשון הרמב"ם (פ"ד מהל' חנוכה ה"ה) שכתב 'וכמה הוא זמן זה כמו חצי שעה או יותר' שיש מקומות שבהם זמן ההדלקה הוא יותר מחצי שעה, והיינו כשיש עוברים ושבים ברח"ק לאחר חצי שעה מצאת הכוכבים [וראה בספר מאורי המיעדים (עמ' קצג) שהגרי"ז סולאויצ'יק דייק מהרמב"ם הדין מזה, אלא שמנהגו היה להדליק עד שתכלה רגל הרבים באותו מקום, וראה גם במה"ל לעיל (סי' א ד"ה לא מאחרים) שביאר שמה שכתב הרמב"ם 'או יתר', כוונתו מעט יותר מחצי שעה], וכן כתב בחידושי הריטב"א החדשים (שבת כא, ב ד"ה עד דבליא) 'ובכל מקום הדבר הזה כפי מה שהוא'.

מאידך, דעת הגרי"ז אויערבך (משנ"ב ביצחק יקרא סי' א) שגם במקומות שיש עוברים ושבים עד שעה מאוחרת בלילה, אין חיוב מעיקר הדין להדליק אלא חצי שעה, אלא שיש להדר ולהדליק במקומות אלו עד שתכלה רגל מהם, וכן היה מנהגו, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (פניני חנוכה עמ' קטו-קסד) שאין להדליק יותר מחצי שעה במקומות הנ"ל אלא משום הידור [אפילו אם יש רק

מילואים הלכות תנבה סימן תרעב המשך מעמוד קמא

25) והאם מותר להשתמש בשמן שהוקצה לנר חנוכה לצורך מצוה אחרת כגון תפילה וכדו', כתב החכמת שלמה (סי' תרעג ס"ד ד"ה והנה) שמוותר, וכן משמע בביה"ל לקמן (סי' תרעג ס"א ד"ה ויש). ואפילו לצורך הידור מצוה, כגון להדליק ממנו כיום השני את הנר השני וכדו', דעת הגרי"צ קרליץ (פסקי שמועות חנוכה עמ' קלד) שמוותר, ואינו נאסר אלא לצורך תשמישי חול.

ומה שאסור ליהנות מנר חנוכה כשהוא דולק אפילו לצורך תשמישי קדושה כמבואר בשו"ע לקמן (סי' תרעג ס"א, לדעה הראשונה), ביאר במשנ"ב לעיל (סי' קנד ס"ק נב) שהוא כרי שיהיה ניכר שהדלק לשם מצות חנוכה ולא לשם דבר אחר ונראה במשנ"ב לקמן (סי' תרעג ס"ק ט).

ודוקא כשהדליק את הנרות וכו', אבל כל זמן שלא הדליק אלא רק נתן את השמן בנר, כתב לקמן (סי' תרעג ס"ק כא) שאינו נאסר בהנאה אפילו שמן כשדער חצי שעה, כיון שהזמנה לאו מילתא, ונראה בביה"ל לקמן (סי' תרעג ס"ד ד"ה הצריך).

[משנ"ב ס"ק ח]

אין להשתמש לאורן, משום הדרגה²⁶.

26) ולצורך מצוה כגון ללמוד לאור הנר, ראה מה שכתב בביה"ל לקמן (סי' תרעג ס"א ד"ה ויש).

ולענין להדליק נר של רשות או נר של מצוה מנר חנוכה, ראה מה שכתב במשנ"ב לקמן (סי' תרעג ס"ק ח).

[שעה"צ ס"ק יב]

וכן אין לטלטל הנרות מפקוקן בעוד שהדלקים אפילו יותר מפיצי שעה²⁷.

27) ולענין האם מותר לכבותם לדעה זו [שחוששים מפני הרואה] אחר שדלקו חצי שעה, כתב המג"א (סי' ד) בשם הרש"ל שמוותר וביאר המצדדי שם, שבכיוון אין לחוש למראית העין, וכשם הביח כתב שמיין שנהגו שלא לכבותם ולהשתמש בהם אין להקל בהם, וכתב הערוך השלחן (סי' ט) שאם כך הוא המנהג דאי שאין לשנות, אבל אצלנו נהגו לכבות ונראה בביה"ל לקמן (סי' תרעג ס"א סוף ד"ה ויש). וכן כתב הגרי"ח קניבסקי (נר חנוכה עמ' טו) שמנהג החזו"א היה לכבות את הנרות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים, חוץ מהלילה האחרון, ואמר החזו"א (מעשה איש ח"ד עמ' קל) שאם ידלקו הנרות אצלו זמן רב יותר, יהיו שיגידו שחוכה לעשות כן [נראה בארצות רבנו (ח"צ עמ' טו) שהחזו"א כיבה את הנרות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים של ר"ת].

[משנ"ב ס"ק יז]

ואפילו ללמד אסור²⁸ משתפיץ זמן²⁹, וכל-שכן אכילה³⁰ ושעור דברים³¹.

28) וללמוד הלכות חנוכה קודם הדלקה, דעת הגרי"צ קרליץ (חוט שני חנוכה עמ' שיח) שמוותר אפילו משהגיע זמן ההדלקה, וכמבואר בשו"ע לעיל (סי' רעה ס"ז) שמוותר ללמוד פרק במנה מדליקין לאור הנר בשבת, שמיין שלומד איסור הדלקה בשבת אין לחוש שיבא להנות את הנר [נראה במשנ"ב שם (סי' טז)]. והוא הדין בענינו שלומד הלכות חנוכה, אין לחוש שישכח להדליק נר חנוכה, וכן דעת הגרי"ח קניבסקי (תורת המועדים ס"ק ח, פסקי שמועות חנוכה עמ' צח). ולפסוק שאלות בהלכה [שלא כענין ההדלקה], דעתו (תורת המועדים שם) שאם אין הדבר צריך עיון מותר, אבל אם הדבר צריך עיון, אסור, שיש לחוש שמא ימשך וישכח להדליק נר חנוכה.

29) וגם הנהגים להדליק כעשרים דקות לאחר השקיעה כמנהג החזו"א [ראה מה שכתבנו לעיל (סי' א)], דעת הגרי"צ קרליץ (חוט שני שם) שכבר מהשקיעה נחשב שהגיע זמן ההדלקה ואסורים ללמוד.

30) ובגדר האכילה האסורה לפני עשיית המצוה, התבאר בשו"ע לעיל

ולענין מי שדינו להדליק בחוץ והדליק בפנים, האם בדיעבד יצא כזה ידי חובה, ראה מה שכתבנו במשנ"ב לקמן (סי' תרעה ס"ק ה).

18) ואף אם יוצא מביתו מיד לאחר ההדלקה, דעת הגרי"ח קניבסקי (תורת המועדים ס"ק טז) שצריך שידלק חצי שעה [נראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרעא ס"ק מז)].

[משנ"ב ס"ק ו]

יש הידור מקצה קשטון אַנְכּוֹחַי וכו', וְהַשְׁאָר מְשׁוּם הַדּוּרָה³².

19) ובטעם הדבר כתב המג"א (סי' ג), שכשמדליק בשמן, כיון שמוותר להשתמש בו לאחר חצי שעה כמבואר בשו"ע, אם כן לא שייך הידור מצוה במה שדולק לאחר חצי שעה שאינה שעת המצוה, אבל כשמדליק בנרות שעה ארוכים יש בזה הידור מצוה, כיון שהם נאים יותר וולענין הידור מצוה בחנוכה ובפתילות, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרעג ס"ק כח) ובשעה"צ שם (סי' ה). ובטעם הדבר שאין הידור בריבוי השמן אף שעל ידי כן מתרבה האור כמבואר בתוס' (ביצה נב, א ד"ה והמסתפק), ראה בשו"ת שלמת חיים (סי' שפא כסופ).

20) ומה שמברך כל אחד מבני הבית על הדלקתו, אף שאינו אלא משום 'מהדדין' ואין מברכים על הידור מצוה, ביאר בשו"ת רעקיא (תניינא סי' ג) שכיון שרצונו להיות מהמהררין, כוונתו שלא לצאת בהדלקת בעל הבית והיחוד חייב להדליק מעיקר הדין [נראה בפמ"ג (סי' תרעג משנ"ב ס"ק א), ובמשנ"ב שם (סי' טו-טז)]. וביאר בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' א אות ג) שזהו דין 'מההררין', שכל אחד ידליק לעצמו משום פרטומי ניסא, ולכן יכון שלא לצאת בהדלקת בעל הבית [נראה כשפת אמת שבת כא, ב ד"ה תיר מצות חנוכה, ובאבי עזרי הלכות חנוכה שכתבו כדבריו].

[משנ"ב ס"ק ז]

שאינו מקצה השמן רק מה שצריך לשעור קצי שעה למצות³³, וְעַל-כֵּן מִתְּרַם לְכַבּוֹתָם [וְהַגְנוֹת מִמֶּנּוּ] וכו', דְּלִכְתּוּבָה טוֹב לְהַתְנוּתָם³⁴ וכו', דָּאִם נִתְּן פְּסָתָם, הַקָּצָה לְמִצְוֵתָהּ הַבְּלִיָּה³⁵.

21) ואם נתן שמן בנר ושעור שיש בו כשיעור הדלקה של חצי שעה, ולכסוף ראה שיש בו כדי לדלוק יותר מחצי שעה [כגון שנתן פתילה דקה שהוא חשב שהיא פתילה ביטנית], כתב בביה"ל לקמן (סי' תרעו ס"ד ד"ה לשיעור) בשם השלטי גיבורים, שצ"ע אם מותר לו להשתמש בשמן שנותר כיון שהקצהו מרעתו, אף שהקצאתו היתה בטעות.

22) אבל בתוך זמן שיעורו אסור לכבותו. אכן, אם הוא כבה מאלו, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה חנוכה פט"ו סי' ט) שכיון שאינו חייב לחזור ולהדליק כמבואר בשו"ע לקמן (סי' תרעג ס"ב), אם כן אפילו אם החמיר על עצמו וחזר והדליק [ראה במשנ"ב שם (סי' כז)], מותר לו לכבותו אפילו בתוך זמן שיעורו.

23) אבל אם הוא כבה בתוך זמן שיעורו, מבואר לקמן (סי' תרעג ס"ק כא וסי' תרעו ס"ק יח) שאף שאינו זקוק לחזור ולהדליק (כמבואר בשו"ע לקמן סי' תרעג ס"ב), מימ אסור ליהנות מהשמן או הנר הנצרך לשיעור הדלקה של חצי שעה.

ואם התנה שאם יכבה הנר בתוך זמן שיעורו אינו מקצה את השמן הנותר, כתב בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' מב ד"ה אך עדיין) שנראה מסתומות הפוסקים שאינו מועיל, ואסור ליהנות מהשמן הנותר הנצרך לשיעור הדלקה, כיון שהדלקתו היא על מנת שיהיה הנר דולק כל זמן המצוה דהיינו חצי שעה, ואם היה יודע שהנר יכבה בתוך הזמן, היה צריך להשתדל ולהדליק באופן שלא יכבה, נמצא שבהכרח הוא מקצה את השמן לבערו מן העולם על ידי מצוה, דהיינו הדלקתו חצי שעה.

24) זהו הדין כשחושב בלבו להשתמש בשמן הנותר, מבואר בחמד משה (סי' א ד"ה ומ"ש) שזה מועיל.

מילואים הלכות הנפה סימן תרעב המשך מעמוד קודם

(סי' רלב סי' ז) ובמשניב שם (סי' לד-לה) לענין האיסור לאכול סמוך לזמן מנחה, שדוקא אכילת פת יותר מכביצה אסור, והוא הדין שתיית משקה המשכר יותר מכביצה, אבל אכילת פירות ושתיית שאר משקין מותר אפילו הרבה, והוא הדין אכילת תבשיל העשוי מחמשת המינים מותר יותר מכביצה אם אינו קובע סעודה עליו, ואפילו בשהגיע זמן מנחה, על פי מה שנחבאר שלא אסר המשניב אלא אכילת קבע, ביאר הגר"ש אויערבך (מבקשי תורה חיד עמ' טז אות יא) מודיע הנהגים להבדיל במוצאי שבת קודם הדלקת נרות חנוכה, מותר להם לשתות את הכוס של הבדלה, כיון שאין זה קבע ובפרט שזה יין של מצוה, וגם משום שמיד אחר כך הם מדליקים את הנרות אין בזה חשש כלל.

[שערי צדק סי' יז]
ואם יין חצי שעה קודם פלאו פני אסור משהו קריאת שמע ע"ש (סי' 32) אמנם לענין לימוד קודם קריאת שמע של ערבית, כתב לעיל (סי' רלח סי' ח) שלכל הודעות מותר ללמוד סמוך לזמן קריאת שמע של ערבית, ולא נאסר ללמוד אלא משהגיע הזמן והוא מתפלל יחידי בכיתו, אולם לענין בדיקת חמץ, כתב לעיל (סי' תלא סי' ז) שיש אוסרים יש מתירים (שונה הלכות סי' ג) [וראה בספר נר חנוכה פ"ב הע' ג מה שכתב ליישב בשם הבי"ח לעיל שם].
ולענין איסור אכילה חצי שעה קודם ספירת העומר שזמנה בצאת הכוכבים, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תפט סי' כג).

[ביה"ל ד"ה כוה השיעור]
והי שאין לו ששן לעצור הנה נחליק בלא בנכה³³ וכו', והנלעיל בסיקן קנר במוקפת בריה סעיף קטן מה³⁴.
33) אכן, מי שמדליק לאחר צאת הכוכבים קודם שתכלה רגל מן השוק, משמע במשניב (סי' ז) שאף שאינו צריך ליתן שמן בנר כשיעור חצי שעה אלא עד הזמן שתכלה רגל מן השוק, מי"מ מדליק בברכה והגרי"ג קופשיץ, וראה בספר שלמי תודה חנוכה סי' ד אות ג ובספר הלכות חג בחג בסופו קונטרס נר ישראל סי' ח.
34) שכל דבר מצוה אין עושים מדרב שהשתמשו בו לעבודת כוכבים, משום שהוא מוצא מאוס למצוה, ואפילו אם ביטלו הנכרי כגון שכיבה את הנרות, שאז הוא מותר להדונו. אבל דבר שנעשה לצורך עבודת כוכבים ולא השתמשו בו עדין לעבודת כוכבים, כתב שם (סי' מד) שהוא מותר אף לדבר מצוה.
ולענין אם עשה מצוה בדבר שהשתמשו בו לעבודת כוכבים, האם יצא בדיעבד, ראה בשריע לעיל (סי' תקפו סי' א) ובמשניב שם (סי' יד-יד).
ולענין נרות שבת, כתב לעיל (סי' רסג סי' ה) שאם אין לו נר אחר מותר להדליק בנר של עבודה זרה, אבל לא יברך עליו.

אכן, לענין אכילה קודם נטילת לולב או קריאת המגילה, כתב לעיל (סי' תרעב סי' ז) ולקמן (סי' תרצב סי' יד) שלא הותרה טעימת פת כביצה אלא לצורך גדול, ולענין אכילת הרבה פירות קודם בדיקת חמץ, כתב לעיל (סי' תלא סי' ז) ובביה"ל שם (סי' רידה ולא) שמשגיג זמן הבדיקה אסור לאכול הרבה פירות, כיון שלכתחילה זמן הבדיקה הוא בתחילת הלילה, ואסור לשהות מלקיים את הבדיקה אפילו בלא אכילה [וראה בשערי צדק באן (סי' טו)].

81) ודברים האסורים סמוך לזמן תפילת מנחה, מבואר בשו"ע לעיל (סי' רלב סי' ב) ובמשניב (סי' רלח סי' ח) שהם תספורת ומרחץ וכן בורסקי דין [וראה שם במשניב (סי' ח-י) ומה שכתבנו שם פרטי דינים בזה], והוא הדין שאסור לישן אפילו מעט סמוך לזמן תפילה, אבל מלאכת תפירה או כתיבה ושאר דברים שאדם רגיל להפסיק באמצע עשייתם, כתב בביה"ל שם (די"ה לבורסקי) שבמקום הצורך יש להקל לעשותם סמוך לזמן תפילת מנחה, וכשיגיע זמן תפילה מפסיק.

ואשה הסומכת על הדלקת בעלה, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה חנוכה פט"ז סי' ג) שאסור לה לאכול סמוך להדלקה אפילו שאינה מדליקה בעצמה, וכן דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני חנוכה עמ' שית) שכיון שהיא נמצאת במקום ההדלקה אסור לה לאכול קודם ההדלקה.

מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (פסקי שמועצת חנוכה עמ' צח) שכיון שאינה מדליקה בעצמה אלא סומכת על הדלקת בעלה, מותר לה לאכול קודם ההדלקה, וכן דעת הגר"ש והאונר (קובץ מבית לוי ח"י עמ' כב) והגר"ח קניבסקי (תורת המועדים סי' ט), ומי שכונן ההדלקה אינו יכול להדליק כגון שהוא באמצע נסיעה וכדו', דעת הגר"ש והאונר

הלכות הנפה סימן תרעג המשך מעמוד קודם

[משניב סי' ז]
שקמא יטה איתו נר-תנכה להשתמש בו¹¹.
11) ואף שהוא בהכרח מדליק נר שבת משמנים הכשרים, וכתב הרמ"א לעיל (סי' רכד סי' א) שבאופן זה מותר להשתמש גם לאור נרות הדולקים משמנים פסולים ואין חשש שמא יטה [וראה במשניב שם (סי' ה) פרטי דינים בזה]. ביאר הא"ר (סי' ה) שמימי לכתחילה אסור לעשות כן, וכן כתב המשניב לעיל (שם סי' ח), וראה ביה"ל שם (סי' רידה יש להקל).
[משניב סי' ז]
הינו אפילו אותן שמוסיפין המהקדוין בקל לילה¹².
12) ונר חנוכה שהדליקו קטן שהגיע לחינוך, כתב בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' נח אות מב) שודאי נחשב לנר מצוה ואסור ליהנות מאורו.

ברוב אינו נחשב לשמן דת [וראה בקובץ תשובות ח"ג סי' טו ו-קד ד"ה והנה].
[משניב סי' ח]
דקאן אין להש לנה וכר⁹, אם-כן לא אכפת לה כמה שלא תדליק יפה¹⁰.
9) ומיטעם זה, כתב השו"ע לעיל (סי' רע סי' ב) ובמשניב שם (סי' ד) שיש נהגים שלא לומר פריק ב"מה מדליקין בשבת של חנוכה, כיון שמחכרים שם שמנים הפסולים לנר שבת שהם כשרים לנר חנוכה, אכן, כתב הרמ"א (שם) שאין נהגים כן.
10) ואין לחוש שמא תכבה ויבא להדליקה, ובטעם הדבר כתב הסו"ר שהרי בכתב אין זקוק לה [וראה בטי"ז (סי' ט) ובביאור הגרי"א (סי' יב)].

הַלְבוּת תְּנִיחָה סִימָן תְּרַעַב תְּרַעַב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יז]

נֶאֱסַף הַתְּחִיל, פּוֹסְקִים³⁵.

85) ובעלי חיות הפתוחות בזמן ההדלקה, דעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פ"ג אות א) שצריכים לסגור את חנותם ולהדליק נרות בזמן, וכן ראוי שיאפשרו לכל עובדיהם ללכת ולהדליק נרות בזמן אם הוא יכול לעמוד בזה, ואם פרנסתו תלויה בחנות הפתוחה בזמן ההדלקה, ואין לו את מי להשאיר בחנות, יש לו למנות שליח שידליק עבורו, או שאשתו תדליק עבורו. אכן, מי שנוהג להדליק בפנים, שיכול להדליק גם לאחר שתכלה רגל מן השוק כמו שכתב הרמ"א, מבואר בשעה"צ (ס"ק טו) שאפילו התחיל באיסור, כיון שיש לו שהות להדליק גם לאחר שתכלה רגל מן השוק, אינו חייב להפסיק ממלאכתו כשהגיע זמן ההדלקה [וראה במשנ"ב לעיל (ס"י פט ס"ק כז-כח) ובשו"ע (ס"י רלה ס"ב)].

[משנ"ב ס"ק יא]

עַד עֲמוּרַת הַשְּׁמֶר, וּבְקִרְבָּהּ³⁶ וכו', לֹא תִהְיֶה מְבֻרָךְ אֲלָא בְּזֶמַן פְּרוֹסוּם הַנְּסִיחָה³⁷ וכו', מִן הַנְּכֹחַן שְׂקִינִים³⁸.

36) ודייק מדבריו בשו"ת שבת הלוי (ח"ח ס"י קנו אות ב), שגם מי שמדליק מעט לפני עלות השחר, באופן שגרונו לא ידלוק כשיעור חצי שעה, מי"מ מדליק בברכה. וכן דעת הגרי"ג קרליץ (פסקי הלכות חנוכה מהגרי"א דינר פ"א אות ו), וראה חוט שני חנוכה עמ' שטו).

ומה שמדליק עד עלות השחר בברכה, דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק חנוכה פ"ד עמ' פג, פניני חנוכה פ"ח עמ' קס-קסא). אשרי האיש ח"ג פ"ז אות ו) שהוא רק למי שדינו להדליק בתוך ביתו, שאצלו פרסום הנס הוא רק לבני ביתו [וכן משמע בפר"ח ד"ה ומ"ש מרליק]. אבל מי שדינו להדליק בחוץ או בחלון כדי לפרסם הנס לבני רשות הרבים, ראוי שלא יתאחר להדליק לאחר חצי שעה מצאת הוכבים [ואפשר להקל עד זמן ר"ת], ובריעבד אפשר להדליק בחוץ בברכה כל זמן שיש עדיין עוברים ושבים ברשות הרבים, וכן המנהג. דעתו שם (שבות יצחק עמ' פד) שכשאין עוברים ושבים ברשות הרבים, אינו יכול להדליק בפנים בברכה כשבני ביתו נעורים, אלא צריך להדליק בחוץ בלא ברכה [וראה מה שכתבנו לקמן (ס"י תרעה ס"ק ה)].

מאידך, דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני שם עמ' שיו) שהמדליק בחוץ לאחר חצי שעה מצאת הוכבים, מדליק בלא ברכה אף שיש עדיין עוברים ושבים ברשות הרבים.

37) וכשמדליק בזמן פרסום הנס דהיינו עד חצי שעה לאחר צאת הוכבים, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד ס"י קי אות ז ד"ה ולפ"ז) שמדליק בברכה אפילו שאין כלל עוברים ושבים ברשות הרבים. והוא הדין כשמדליק בביתו והוא יחיד, וכן דעת הגרי"ש אויערבך (מבקש תורה תשנ"ו עמ' טז אות ז) והגרי"ש אלישיב (שבות יצחק חנוכה פ"ד עמ' פח), וכן דעת הגרי"ג קרליץ (פסקי הלכות חנוכה מהגרי"א דינר פ"א אות א), והגרי"צ אבא שאול (נר ציון פ"ו ס"ק יד-טז).

38) וכשמקיץ את בני ביתו, כתב הכף החיים (ס"ק כז) בשם הבן איש חי (פ"ר) ושב הלכות חנוכה אות ז) שדי שיהיו שניים נעורים [וראה שעה"צ (ס"ק יז)], והערך השלחן (ס"ו) כתב שדי באיש או אשה ואפילו קטן או קטנה שהם קצת בעלי דעת.

[שעה"צ ס"ק יז]

אָבֵל אֵי לִיקָא אֲנָשִׁים, בְּשִׁבְלֵי נָה לֹא יִבְטַל הַסְּפָן³⁹ וכו', אֵין מוֹחִין בְּיַדוֹ⁴⁰. 39) ובביאור הענין כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד ס"י קה אות ז), שפירסום הנס לרבים בחנוכה הוא אינו דין בעצם המצוה, אלא

דין נוסף שצריך לעשות את המצוה בפרסום, וכמו לענין קריאת המגילה בזמנה, שכתב השו"ע לקמן (ס"י תרצ ס"ח) שאם אי אפשר לחזור אחר עשרה, קוראים אותה ביחוד [וראה בביה"ל שם (ד"ה צריך)]. ואם כן לדעת השו"ע שבריעבד מצות נר חנוכה זמנה כל הלילה, אפשר להדליק כל הלילה אפילו יחיד ובברכה נדעתי שם שחייב לברך, ראה להלן].

40) ובזמנינו, דעת הגרי"ש והאזנר (קובץ מבית לוי ח"י עמ' ב אות ו) שגם מי שמדליק לאחר הזמן מנהג העולם לברך, ואף אם אין לו בני בית, או שבני ביתו ישנים.

[משנ"ב ס"ק יב]

דְּלִדְיָה הַלְלָה שְׁנֵינָה הִיא ראשונה וְדִלְקִיךְ בַּקְּאָתָהּ⁴¹.

41) ואף להדליק במקום אחד נרות כמנין הלילה שעומד בו, ובמקום אחר להדליק נרות כמנין הלילה שהחסיר כדי להשלמו, כתב הפר"ח (ד"ה ומ"ש שאין) שאינו מחוייב בזה.

סִימָן תְּרַעַב

שְׂמָנִים וּפְתִילוֹת הַפְּשֻׁרוֹת לַחֲנֻכָּה

[משנ"ב ס"ק א]

שְׂאִין נִמְשָׁכִין אַחַר הַפְּתִילָה⁴² וכו', קָא מְשַׁמַּע לָן דְּאֵין לַחֵשׁ לְנֵה⁴³.

1) ושמן שנמשך אחר הפתילה אלא שריחו רע כגון עטוף, שאין מדליקים בו בשבת מפני שיש לחוש שמא יניח את הנר ויצא מהחדר כמבואר בשו"ע לעיל (ס"י רסד ס"ג), כתב הפמ"ג (כאן משב"ז ס"ק ב) שמותר להדליק בו נר חנוכה.

אכן, כתב הערוך השלחן (ס"ג) שאסור להדליק נר חנוכה בשמן שריחו רע, שכיון שעיקר פרסום הנס הוא בראיית הנרות, יש לחוש שמא יניחנו ויצא, ומי"מ לגבי המדליק בחוץ מבואר בשו"ת האלף לך שלמה (ח"א ס"י ש"ט) שפשוט שאין לחוש לזה. ודוקא עטרן שריחו רע מאד, אבל נפט שאין ריחו רע מאד, כבר כתב בביה"ל לעיל (ס"י רסד שם ד"ה בעטרן) לענין הדלקת נר שבת, שמותר להדליק בו כי אין לחוש שמא יניחנו ויצא [וראה בשו"ת האלף לך שלמה (שם) שהביא טעם אחר לפסול הדלקת נר חנוכה בעטרן בין בחול ובין בשבת חנוכה].

ושמן שריחו טוב כגון צרי, שאין מדליקים בו בשבת שמא יסתפק ממנו ומצא מתחייב משום מכבה כמבואר בשו"ע לעיל (שם), כתב הפמ"ג (שם) שביום חול של חנוכה מותר להדליק בו נר חנוכה, ואין לחוש שמא יסתפק ממנו וימעט משיעור חצי שעה, ובפרט אם נתן שמן הרבה יותר משיעור חצי שעה. והערך השלחן (ס"ג) כתב, שאף שיש לחוש שמא יסתפק ממנו גם ביום חול והריחו מוקצה למצוותו, מי"מ יתכן שלא אסרו להדליק בו אלא בנר שבת, שכשהוא מסתפק ממנו עובר על חיוב סקילה, מה שאין כן בנר חנוכה שכשמסתפק ממנו אינו עובר אלא על איסור הנאה משמן שהוקצה למצוותו. אבל להדליק ממנו נר חנוכה בערב שבת חנוכה [שאם יסתפק מהנר יתחייב סקילה], כתבו שאסור, אף על פי שאדם יודע שאסור ליהנות מנר חנוכה בעת שהוא דולק, שהרי גם בשבת גורו אף על פי שאדם יודע שאסור לכבות.

מאידך, בשו"ת שואל ומשיב (מהר"ת ח"ב ס"י עא ד"ה ובנוף) כתב שמותר להדליק נר חנוכה בשמן שריחו טוב בערב שבת חנוכה, ואין לחוש שמא יסתפק ממנו, כיון שכל אדם יודע שאסור ליהנות מנר חנוכה כשהוא דולק, ואף על פי שכל אדם יודע שאסור לכבות בשבת ומי"מ גורו, הוא משום שאין זה נראה לאדם כמכבה, שהרי המשך בעמוד הבא

